

УДК 9(477)63+620.91«1946/1947»

Павло Сацький

**РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОГРАМИ ЕЛЕКТРИФІКАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УРСР
У ПІВДЕННОМУ РЕГІОНІ У 1946–1947 рр. ЯК ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ
ПІВДЕННОГО ЕНЕРГОРАЙОНУ**

Дослідження присвячено проблемі розгортання електрифікації сільського господарства у Херсонській та Запорізькій областях Української РСР у перші роки після завершення Другої світової війни. Дана проблема є актуальною оскільки їй приділялась значна увага керівництвом СРСР у зв'язку із нагальною потребою розвитку сільського господарства. Радянське керівництво значну увагу приділяло також соціально-економічному розвитку Криму, котрий було ускладнено нестачею робочої сили і складними кліматичними умовами, які були схожими із південними районами Української РСР. Тому активний розвиток сільського господарства у південних районах України із застосуванням сільської електрифікації й механізації закладав підвалини для перенесення цього досвіду в Крим і соціально-економічної інтеграції півострова із Українською РСР.

Ключові слова: електрифікація сільського господарства, високовольтні лінії електропередачі, котлора «Сільелектро», Херсонська область, Крим.

Після завершення Другої світової війни в УРСР було розгорнуто ряд програм по відновленню економічного потенціалу республіки. Відновлення слід було здійснювати на базі ресурсів які дісталися у розпорядження радянського керівництва, у тому числі трудові й матеріальні, у доволі складному стані. Інфраструктура транспорту й енергетики в результаті бойових дій на території України зазнали значних втрат і, зокрема, енергетичні потужності довелося відновлювати, фактично, із нуля. Не менш складною була ситуація із трудовими ресурсами в сільському господарстві УРСР.

Після Другої світової війни в УРСР у колгоспах (без врахування трудових ресурсів західних областей, де колективізація іще тільки здійснювалась), нараховувалося на 1-й квартал 1947 р. 5428,1 тис. працездатного населення, із них чоловічої статі 1360,8 тис. Тобто, серед працездатного населення в колгоспах чоловіки складали лише чверть від загальної кількості. При цьому загальне число дворів складало 4118 тис. Тобто, число працездатних в середньому по Україні складало 1,3 на один двір. Також, слід відзначити, що на 1 січня 1946 р. всього колгоспів по УРСР нараховувалося 26368, тобто, на один колгосп припадало в середньому по Україні 176 дворів і в середньому дещо більше 200 працездатного населення. Не зважаючи на такі складні демографічні показники у колгоспах на 1947 р. було заплановано використання у промисловості 1058,2 тис. чоловік. Тобто, майже

20% загального числа працездатного населення в колгоспах. Слід відзначити, що у колгоспах і МТС в середньому по Україні було зайнято 1138,2 тис. чоловік, тобто, дещо більше 20% населення колгоспів¹. Відповідно, значна частина працездатного населення не була задіяною у виробничих процесах в колгоспах. Причиною такого стану, коли у сільській місцевості, на заважачи на складну демографічну ситуацію після війни, у виробничих процесах в колгоспах задіяно лише трохи більше п'ятої частини від загальної чисельності, слід вбачати у надто слабкій виробничій базі колгоспів. Відповідно, поставала нагальна потреба нарощувати виробничу базу в колгоспах і це завдання мало вирішуватися в результаті реалізації ряду програм, однією із яких була електрифікація сільського господарства УРСР. Ця програма почала реалізовуватися іще від 1945 р., проте, у 1946 р. результати її втілення у життя були не значними. Певних успіхів вдавалося досягнути лише в тих регіонах де була потужна енергетична й індустріальна база, що закладало можливість перерозподіляти частину енергетичних ресурсів на сільське господарство, а також залучати ресурси промислових підприємств для створення енергетичної бази колгоспів й радгоспів, так звану шефську допомогу. Особливо успішно така політика здійснювалась у Запорізькій області в якій відбувалося відновлення енергетичних потужностей

© Павло Сацький, 2017

ДніпроГЕС, будувалися інші електростанції й закладалась основа потужного енергетичного виробничого об'єднання Дніпроенерго.

Реалізація програми електрифікації сільсько-го господарства мала на меті забезпечити умови для активного культивування нових сільсько-господарських культур та інтенсифікації аграрного виробництва, зокрема, значна увага приділялась південним регіонам УРСР. У цьому контексті слід відзначити, що південні регіони УРСР, як Херсонська і Миколаївська й частково Запорізька області, мали схожі кліматичні умови із степовим ландшафтом північного Криму. Згодом, коли відбувався процес передачі Кримської області від РРФСР до УРСР у 1954 р. відзначалося, що кримські степи є продовженням українських степів і, фактично, із цією передачею Криму до складу УРСР буде створено адміністративне підґрунтя економічного відродження півострова. Про це під час розгляду питання передачі Криму до складу УРСР заявляв від імені Президії Верховної Ради СРСР М. Пегов на першій сесії Верховної Ради СРСР четвертого скликання². База для соціально-економічного відродження Кримського півострова закладалась в результаті реалізації у південних районах УРСР програм соціально-економічного розвитку, у тому числі й електрифікації сільського господарства.

Проблема розвитку сільського господарства в УРСР після Другої світової війни була доволі популярною серед науковців як істориків³, економістів, а також і фахівців із технічних наук⁴. Зокрема, цій проблемі присвятив свою роботи колишній Міністр електростанцій СРСР Д. Жимерін⁵. Проте, питання здійснення програми електрифікації сільського господарства в УРСР як такої, що заклала підвалини формування нового регіонального підходу до аграрного розвитку південного регіону України й північних районів Криму, тривалий час було поза увагою дослідників.

Метою дослідження є аналіз процесу електрифікації сільського господарства у 1946–1947 рр. із акцентом на південні райони УРСР (в Херсонській та Запорізькій областях) й формування позиції у радянського керівництва щодо закладення підвалин для створення особливого господарського регіону, виходячи із його кліматичних особливостей, і, відповідно, передумови інтеграції Криму із Україною.

На 25 червня 1947 р. в доповідній записці Першого Секретаря ЦК КП(б)У Л. Кагановича і

Голови Ради Міністрів УРСР М. Хрущова на ім'я Й. Сталіна було підбито підсумки реалізації програми електрифікації сільського господарства УРСР. Зокрема, відзначалося, що на вказаний час було введено в експлуатацію 2136 сільських електростанцій загальною потужністю 44,9 тис. квт. Це складало 76,6% довоєнного рівня. При цьому, на базі цих електростанцій і шляхом приєднання до ліній високовольтних електропередач було електрифіковано 1798 колгоспів, що складало 6% від їх загальної чисельності. Такі показники Л. Каганович і М. Хрущов у своїй доповідній Й. Сталіну характеризували як незадовільні. Протягом п'ятирічки було заплановано побудувати сільських гідроелектростанцій загальною потужністю 203 тис. кВт, але протягом першого року цієї п'ятирічки було збудовано всього 319 електростанцій загальною потужністю 691 кВт, тобто, лише 3,4% від плану⁶. У 1947 р. було заплановано активізувати роботу по будівництву сільських електростанцій, ввівши в експлуатацію 1537 об'єктів потужністю 40800 кВт., у тому числі 894 малих гідроелектростанцій потужністю 25360 кВт. Введеними у дію потужностями планувалося електрифікувати 2545 колгоспів, 57 радгоспів, 291 МТС, 34 МТМ і МРЗ й 73 інших сільськогосподарських об'єктів.

У доповідній Л. Каганович і М. Хрущов відзначали, що виділені на 1947 р. матеріальні фонди покривали всього 15–20% від потреби і ЦК КП(б)У й уряд здійснювали роботу по мобілізації внутрішніх ресурсів та займалися пошуком шефської допомоги у здійсненні програми електрифікації сільського господарства. Водночас, відзначено, що ця робота не давала змоги покрити нестачу ресурсів. До доповідної записки було додано проект постанови Ради Міністрів СРСР, який було Л. Кагановичем і М. Хрущовим надіслано на розгляд Й. Сталіну. Цей проект передбачав виробництво необхідних для електростанцій матеріалів та обладнання на підприємствах союзного підпорядкування, які знаходилися на території УРСР⁷. Дане положення доволі зрозуміло ілюструє картину із розподілом ресурсів у СРСР пізньосталінського періоду. Партійне і урядове керівництво УРСР мали доволі детальну інформацію щодо обсягів виробництва і його номенклатури, а також виробничих потужностей підприємств, у тому числі й союзного підпорядкування, розташованих на території УРСР. Вочевидь, у своїй доповідній на ім'я Й. Сталіна вони ставили питання про пе-

перозподіл обсягів використання виробничих потужностей на території УРСР на користь місцевого попиту. Безумовно, ставити питання про скорочення чи відстрочення виконання плану по забезпеченню таких енергетичних об'єктів як електростанції Донбасу чи ДніпроГЕС вони не мали змоги. Тому, фактично, керівництво УРСР мало вишукувати вільні потужності в республіці, котрі була можливість задіяти для реалізації програми електрифікації сільського господарства. Тобто, партійне і урядове керівництво УРСР у період активної відбудови соціально-економічного потенціалу УРСР після війни активно напрацьовували інституційні можливості із пошуку, аналізу й використання внутрішніх потужностей для забезпечення програм республіканського значення. У той же час, сама доповідна й проект постанови свідчать, що здійснити залучення виробничих потужностей підприємств союзного підпорядкування на користь внутрішньо республіканських потреб було не можливим без відповідного нормативного документу, прийнятого на рівні уряду СРСР. Тобто, спостерігаємо чіткий регіональний підхід до управління економікою УРСР у пізньосталінський період, коли панувала командно-адміністративна планова економіка. Республіканське керівництво здійснювало детальний моніторинг потенційних можливостей в республіці для виконання програм і, відповідно, за узгодження із планами по їх завантаженості загальносоюзними програмами, здійснювало запит до керівництва СРСР. Дана система державного управління економікою була мало гнучкою й обмежувала можливості оперативного управління ресурсами на регіональному рівні. Проте, як слід звернути увагу в доповідній, залишалися можливості для пошуку внутрішніх ресурсів, які залучалися без узгодження із Союзним Урядом, а також шефської допомоги зі сторони підприємств інших галузей, яка також не мала узгоджуватися із загальносоюзним керівництвом.

Водночас, проект постанови Ради Міністрів СРСР передбачав реорганізацію установ, які здійснювали програму електрифікації сільського господарства в УРСР. Цю реорганізацію урядових інституцій в УРСР слід було здійснювати на підставі нормативного рішення Союзного Уряду. Зокрема, Л. Каганович і М. Хрущов у своїй доповідній звертаються із запитом щодо створення при Раді Міністрів УРСР Головного Управління сільської електрифікації, при об'єднаннях обласних управлінь, а також струк-

тур при районних виконкомах⁸. Тобто, структура державного управління в УРСР мала узгоджуватися із Союзним Урядом. Власне, у цьому полягав колоніальний характер управління економікою УРСР, який було унормовано також і в Конституціях СРСР і УРСР шляхом зазначення переліку міністерств як союзних так і союзно-республіканських і такі самі положення були в республіканській Конституції. Фактично, для здійснення програм республіканського значення керівництво УРСР мало корелювати свою виконавчу структуру із загальносоюзною. Це мало наслідком не достатньо гнучкий характер системи державного управління, проте, забезпечувало достатні можливості для союзного керівництва оперативно мобілізувати ресурси в республіці.

У доповідній було поставлено питання щодо кредитування Сільгоспбанком СРСР на 80% капітальних затрат колгоспів сільську електрифікацію не залежно від внесених сум із неподільних фондів і стану платежів по раніше взятих кредитах. Іще одним засобом колоніального управління економікою УРСР була надмірна централізація фінансових і кредитних фондів⁹.

Зрештою, відзначалося, що запропоновані заходи разом із максимальною мобілізацією внутрішніх ресурсів республіки дадуть змогу виконати план по сільській електрифікації на 1947 р. Дане положення звертає на себе увагу в контексті того, що республіканське керівництво намагалося поставити в залежність виконання плану від його можливостей мобілізувати внутрішні ресурси. Фактично, республіканське керівництво мало засвідчити союзному, що воно має достатні можливості для моніторингу ресурсної бази республіки і, таким чином, представивши результати моніторингу та їх аналіз, може мотивувати союзне керівництво надати у його розпорядження виявлені ресурсні можливості.

Ситуація зі здійсненням програми електрифікації сільського господарства по областях УРСР на 1947 р. була не рівномірною. Зокрема, у Херсонській області, індустріальне виробництво і сільське господарство в якій на цей час було слабо розвинутим, програма електрифікації сільського господарства втілювалась у життя доволі складно. Так, 26 грудня 1946 р. питання сільської електрифікації в Херсонській області розглядалося на бюро обкому КП(б)У. У протоколі бюро зазначено, що темпи здійснення цієї програми по області незадовільні. Особливо варто звернути увагу, що планом на 1946 р. пе-

редбачалося будівництво 15 км. високовольтних ліній електропередачі, а замість цієї протяжності було збудовано лише 10,6 км. Отже, по Херсонській області саме підключення колгоспів до високовольтних ліній електропередачі, які постачали вироблену мережею Дніпроенерго електроенергію було у пріоритеті для керівництва Херсонської області. По інших показниках, як було відзначено у протоколі також було недовиконання плану. Водночас, зазначалося, що по Херсонській області програма електрифікації сільського господарства здійснювалась Херсонським відділенням Запорізької контори «Сільелектро». Обком КП(б)У відповідальність за невиконання цієї програми на 1946 р. покладав, здебільшого, на цю установу, яка, на думку бюро обкому, неналежним чином поставила роботу, зокрема, із залученням колгоспів до реалізації програми. Тому пропозицією бюро обкому, зазначеною у протоколі до ЦК КП(б)У й Ради Міністрів УРСР було прохання створити Херсонську обласну контору «Сільелектро» із її прямим підпорядкуванням тресту «Укр-сільелектро». Тобто, Херсонський обком прагнув створення в області самостійної контори й виходу області із територіальної підпорядкованості конторі в Запоріжжі. Оскільки в Херсонській області програма сільської електрифікації відігравала ключову роль для соціально-економічного розвитку регіону, то створення самостійної контори «Сільелектро» мало би наслідком більшу автономність області та її керівництва у прийнятті господарських рішень. Таким чином, політика на формування в Херсонській області окремого аграрно-промислового вузла була би посилена. Проте, утворення між-регіональної контори «Сільелектро» саме в Запорізькій області було, вочевидь, обумовлено найбільш динамічним розвитком енергетики в мережі Дніпроенерго завдяки будівництву ДніпроГЕС, а тому в ній темпи нарощування енергетичних потужностей були майже на рівні темпів розвитку енергетики Донбасу.

У протоколі також було встановлено нові плани будівництва високовольтних ліній електропередачі протяжністю 46 км. на 1947 р., заплановано обладнати 12 трансформаторних кіосків із підключенням до ліній високовольтної електропередачі на 400 кВт. Для порівняння, місцеві теплові електростанції по Херсонській області, введені у дію протягом 1947 р., мали давати потужність 350 кВт. Тобто, від ліній високовольтної електропередачі планувалося отри-

мувати значно більше енергетичних потужностей. Фактично, планувалося більш прискореними темпами підключати колгоспи до мережі Дніпроенерго. На нарощування темпів реалізації програми сільської електрифікації в Херсонській області бюро обкому звернулося до Ради Міністрів УРСР і ЦК КП(б)У із проханням зобов'язати Міністерство фінансів УРСР виділити на будівництво об'єктів сільської електрифікації 2421 тис. рублів на 1947 р. із них 1532,5 тис. рублів по нових об'єктах і 888,5 тис. рублів по перехідних об'єктах 1946 р.¹⁰ Фактично, планувалося в разі перевищити реалізацію цієї програми по області. Прагнення Херсонського обкому нарощувати реалізацію програми сільської електрифікації в області обумовлювалося потребою продемонструвати республіканському і союзному керівництву результати соціально-економічного розвитку у ввіреній області. Таким чином, утворення окремої Херсонської області у 1944 р. було чіткою заявкою на для її керівництва на відповідальність за реалізацію планів по області і, відповідно, на можливості здійснювати запити на реалізацію програм. Проте, реорганізація контори «Сільелектро» як і виділення фінансування програми перебували в залежності від позиції Ради Міністрів СРСР, куди ЦК КП(б)У вже було направлено звернення до Й. Сталіна із проектом постанови¹¹. Проект постанови Ради Міністрів УРСР, який було підготовлено ЦК КП(б)У і Радою Міністрів УРСР передбачав створення обласної контори «Сільелектро» в Херсонській області¹². Позиція ЦК КП(б)У і Ради Міністрів УРСР у створенні функціональної структури для реалізації програми сільської електрифікації полягала у створенні самостійних контор «Сільелектро» в пріоритетних для розвитку областях. Саме в такому пріоритеті була і Херсонська область на 1947 р. як перспективний регіон в розвитку сільського господарства і енергетики, а тому міжобласна контора «Сільелектро» із центром у Запорізькій області не могла забезпечити належного управління реалізацією проекту із-за віддаленості від Херсонської області й першочерговою увагою саме до тієї області в обласному центрі якої знаходився її центральний апарат.

В протоколі засідання бюро Херсонського обкому також було заплановано протягом 1947 р. ввести в експлуатації 14 теплових електростанцій загальною потужністю 350 кВт¹³. Економічну доцільність будівництва теплових електростанцій в Херсонській, Одеській та Ми-

колаївській областях у тому ж 1947 р. було представлено під сумнів М. Хрущовим. Свою міркування із цього приводу він виклав у доповідній записці на ім'я Й. Сталіна, котру було передано по ВЧ. Передача записки по ВЧ свідчила, що дане питання вважалося М. Хрущовим невідкладним і, вочевидь, від результатів його розгляду залежали плани соціально-економічного розвитку не лише вказаних міст – Херсона, Миколаєва і Одеси, а й в цілому УРСР.

У доповідній М. Хрущова, яку було передано по ВЧ 31 грудня 1947 р., очевидно, думки було сформульовано на основі аналізу даних по розвитку енергетики в УРСР протягом цього року. Зокрема, відзначено, що забезпечення електроенергією міст Херсона, Миколаєва і Одеси здійснюється місцевими тепловими електростанціями на базі вугілля із Донбасу, яке в ці області доставлялося залізницею. Таким чином, перевезенням вугілля в ці області було завантажено залізничний транспорт і була актуальною потреба будівництва місцевих теплових електростанцій. М. Хрущов у своїй доповідній висловлював думку, що слід нарощувати потужності виробництва електроенергії на Донбасі, де теплові електростанції мали виробляти електроенергію на базі місцевого вугілля. Оскільки регіональна електромережа Дніпроенерго була під'єднаною до Донбасенерго, то М. Хрущов запропонував підключити міста Миколаїв, Херсон й Одесу до мережі Дніпроенерго шляхом прокладення ліній високовольтної електропередачі протяжністю 335 км від Кривого Рогу через Миколаїв до Херсона й Одеси¹⁴. У доповідній М. Хрущов згадав про перспективу будівництва в районі Херсона на Дніпрі гідроелектростанції потужністю до 250 тис. кВт, відповідно, будівництво ліній високовольтної електропередачі до південних міст УРСР мало дати змогу передавати в мережу Дніпроенерго надлишки дешевої електроенергії від планованої гідроелектростанції. Планована ГЕС в районі Херсона, вочевидь, мала на увазі майбутня Каховська ГЕС. Дана пропозиція М. Хрущова була втілена в життя завдяки проекту будівництва Каховської ГЕС і Південно-Українського й Північно-Кримського каналів та зрошування південних районів України і північних районів Криму. Хоча від будівництва Південно-Українського і Північно-Кримського каналів радянське керівництво відмовилося вже у 1952 р., проте, це не завадило розвитку енергорайону на базі гідроелектростанцій Подніпров'я із поши-

ренням потужностей його мережі на Кримський півострів¹⁵. У своїй доповідній М. Хрущов також відзначав, що будівництво цієї лінії високовольтної електропередачі матиме позитивне значення для реалізації програми зрошування південних районів УРСР.

Фактично, будівництво місцевих електростанцій в південних районах УРСР закладало підвалини формування автономних невеликих енергорайонів, проте, вони би перебували у залежності від вугілля із Донбасу. За пропозицією М. Хрущова, ці регіони мали стати частиною великого енергорайону завдяки потужній мережі ліній високовольтної електропередачі із перспективою її розширення. Тому, фактично, програма створення Південного енергорайону, яка реалізувалась із початком проекту будівництва Каховської ГЕС, заклала підвалини розширення цього району із включенням Криму. Фактично, за розрахунками М. Хрущова, втрати в мережі ліній високовольтної електропередачі були значно менш затратними ніж перевезення вугілля залізницею.

Отже, труднощі в реалізації програми електрифікації сільського господарства в УРСР, які виникали у перші роки після завершення Другої світової війни, обумовлювали прагнення керівництва УРСР і СРСР зосереджувати увагу не на будівництві малих регіональних електростанцій, а на створенні енергетичного району, який мав охоплювати велику площу. Голова Ради Міністрів УРСР М. Хрущов у 1947 р. вбачав у розширенні мережі Дніпроенерго можливість вирішення проблеми розвитку сільського господарства у посушливих районах України, які, в більшості, були зосереджені в Херсонській, Миколаївській та Одеській областях. Продовженням степів цих областей були північні райони Криму. Із початком будівництва Каховської ГЕС і Південно-Українського й Північно-Кримського каналів енергетичне забезпечення розвитку сільського господарства посушливого регіону південних районів України і північних районів Криму обумовлювалося розширенням і розвитком енергетичної системи Дніпроенерго.

Проблема розвитку енергетичних потужностей потребує подальшого більш комплексного дослідження, оскільки її розвиток і розширення обумовлювали формування регіонального господарського комплексу, який набував автономних рис завдяки особливостям ландшафту, поєднуючи південні райони України і Крим.

¹ ЦДАГО України (Центральний державний архів громадських об'єднань України). Ф. 1. Оп. 23. Спр. 4051. Арк. 138.

² Заседание Верховного Совета СССР 4-го созыва, первая сессия (20–27 апреля 1954 г.): стенографический отчет. Москва : Изд. Верховного Совета СССР, 1954. С. 474.

³ Історія українського селянства : нариси в 2-х т. / НАН України, Ін-т історії України / В.А. Смолій (відп. ред.). Київ : Наук. думка, 2006. Т. 2. 653 с.

⁴ Развитие электроэнергетики союзных республик / Под. ред. П. С. Непорожного. Москва ; Ленинград : Энергия, 1972. 344 с.

⁵ Жимерин Д. Г. Развитие энергетики СССР. Москва ; Ленинград : Государственное энергетическое издательство, 1960. 328 с.

⁶ ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 23. Спр. 4023. Арк. 82.

⁷ Там само. Арк. 83.

⁸ Там само. Арк. 83–84.

⁹ Там само. Арк. 84.

¹⁰ Там само. Спр. 4697. Арк. 9.

¹¹ Там само. Арк. 4.

¹² Там само. Спр. 4023. Арк. 106.

¹³ Там само. Спр. 4697. Арк. 7.

¹⁴ Там само. Арк. 565.

¹⁵ Там само. Оп. 24. Спр. 1291. Арк. 3.

Исследование посвящено проблеме реализации проекта электрификации сельского хозяйства в Херсонской и Запорожской областях Украинской ССР в первые годы после окончания Второй мировой войны. Данная проблема актуальна, поскольку ей уделялось значительное внимание руководством СССР в связи с насущной необходимостью развития сельского хозяйства. Советское руководство значительное внимание уделяло также социально-экономическому развитию Крыма, которое было затруднено нехваткой рабочей силы и сложными климатическими условиями, которые были схожими с южными районами Украинской ССР. Поэтому активное развитие сельского хозяйства в южных районах Украины с применением сельской электрификации и механизации закладывало основы для переноса этого опыта в Крым и социально-экономической интеграции полуострова с Украинской ССР.

Ключевые слова: электрификация сельского хозяйства, высоковольтные линии электропередачи, контора «Сельэлектро», Херсонская область, Крым.

The research focuses on the development of electrification in agriculture in Kherson and Zaporizhzhia oblasts of the Ukrainian SSR in the first years after the end of World War II. This problem is relevant as far as the USSR leadership paid to it much attention due to the urgent need for agricultural development. The Soviet leadership also considered the economic and social development of Crimea complicated by labour shortage and severe climatic conditions similar to the Southern regions of the Ukrainian SSR. Thus, the active agricultural development in the Southern regions of Ukraine with the use of rural electrification and mechanization formed the basis for transferring of this experience to Crimea as well as economic and social integration of the peninsula with the Ukrainian SSR.

Key words: the electrification of the agriculture, high-voltage transmission lines, the cabinet «Silelectro», Kherson oblast, Crimea.